בראשית · פרק לז

– רש"י –

בן זקנים. שֶׁנּוֹלַד לוֹ לְעֵת זִקְנָתוֹ. וְאֶנְקְלוֹס תִּרְגֵּם בַּר חַכִּים הוּא לֵהּ – כָּל מַה שֶּׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעֵבֶר מָסַר לוֹ. דְּ"אַ, שֶׁהָיָה זִיו אֵיקוֹנִין שֶׁלּוֹ דּוֹמֶה לוֹ:

פסים. לְשׁוֹן כְּלִי מֵילֶת, כְּמוֹ כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת, וּכְמוֹ כְּתֹנֶת הַפַּסִּים דְּתָמָר וְאַמְנוֹן, וּמ"אַ עַ"שֵׁ צָרוֹתָיו, שֶׁנִּמְכַּר לְפוֹטִיפַר וְלַסּוֹחֲרִים וְלַיִּשְׁמְעֵאלִים וְלַמִּדְיָנִים:

– בראשית –

(ג) וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים:

– תרגום יונתן –

(ג) וְיִשְׂרָאֵל רְחֵים יַת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹי אֲרוּם אִיקוּנֵי דְּיוֹסֵף דַּמְיַין לְאִיקוּנִין דִּילֵיהּ וְעָבַד לֵיהּ פַּרְגּוֹד מְצוּיָיר

– רשב"ם –

וישראל אהב וגו' - כל זה גרם הקנאה.

בן זקונים - כי אחרון היה לי"א בנים, אבל בנימין לא נולד אחרי כן עד זמן מרובה והרבה קודם שנולד בנימין, היה לו בן זקונים והתחיל לאוהבו.

פסים - מעיל.

– תרגום אונקלוס –

(ג) וְיִשְׂרָאֵל רְחֵם יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרֵי בַר חַכִּים הוּא לֵיהּ וַעֲבַד לֵיהּ כְּתוֹנָא דְּפַסֵּי:

– ראב"ש –

כתונת פסים. ובנימין היה בן ימים כמו זקן ושבע ימים וכן לקץ הימין שפירושו לקץ הימים וכן לא יאמין בחיין כמו בחיים לפי שהיה זקן כשהולידו וזקן בא בימים יותר מזקן גרידא. וא"ת היה לו לעשות כתונת פסים לבנימין יותר מיוסף. וי"ל שהיה קטן כ"כ שלא היה יודע בטיב קישוט לשמור עצמו מטינוף ולכך לא עשה לו כתונת פסים. וא"ת מאי שנא בחלומות פרעה אמר על השנות החלום פעמים כי נכון הדבר מעם ה' ועל חלומות יוסף חלם פעמים ולא באו עד כ"ב שנים. י"ל דחלומות יוסף היו בשני לילות אבל חלומות פרעה היו בלילה אחת. אמרו בגמ' במגילה על פסוק לכולם נתן חליפות שמלות ולבנימין נתן. אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו זרעו דאמר רב לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל משקל שתי סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף ירדו אבותינו מצרימה. וא"ת ומאי מדמה וכי לא היה ליוסף לכבד אחיו מאב ואם יותר משאר אחים ואין שם קנאה אבל יעקב היה מטיל בהם קנאה שהיו בניו כולם זה כמו זה. ויש לומר דה"ק מכל מקום היה לו ליוסף לכבד את בנימין יותר מריבוי כסף ולא מבגדים שהיו נראים לעינים שהרי נכשל בו אותו הצדיק במה שעשה ליוסף

בראשית · פרק לז

– רש"י –

ולא יכלו דברו לשלום. מִתּוֹךְ גְּנוּתָם לָמַדְנוּ שִׂנְאָתָם, שֶׁלֹּא דִּבְּרוּ אַחַת בַּפֶּה וְאַחַת בַּלֵּב: **דברו.** לְדַבֵּר עִמּוֹ:

– בראשית –

(ד) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

– תרגום יונתן –

(ד) וְחָמוּן אָחוּי אֲרוּם יָתֵיהּ רְחֵם אֲבוּהוֹן מִכָּל אָחוֹי וְנָטְרוּ לֵיהּ בָּבֵי וְלָא צָבָן לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ שְׁלָם

– רשב"ם –

– תרגום אונקלוס –

(ד) וַחֲזוֹ אָחוֹהִי אֲרֵי יָתֵיהּ רְחֵם אֲבוּהוֹן מִכָּל אֲחוֹהִי וּסְנוֹ יָתֵיהּ וְלָא **צָבָן** לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ לִשְׁלָם:

– ראב"ש –

כתונת פסים תדע שכך הוא שהרי לא תירץ התם אלא מבגדים שניבא שיצא ממנו מרדכי שעתיד לצאת בחמשה מלבושים תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן ולא תירץ מג' מאות כסף שהוסיף לו. וא"ת וכי בשביל פסים ירדו למצרים והלא כבר נגזר בברית בין הבתרים. וי"ל אלמלא פסים היו נעין ונדין מארץ אל ארץ ולא מיושבים כדאשכחן ויגר אברהם ויגר יצחק וכתיב כי גר יהיה זרעך וכו':

בראשית · פרק לז

– רש"י –

מאלמים אלמים. כְּתַרְגּוּמוֹ מְאַסְּרִין אֲסָרִין – עֳמָרִין, וְכֵן נִשָּׂא אֲלֻמֹּתָיו (תהלים קכ"ו), וְכָמוֹהוּ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה וְהָאֲלָמוֹת נוֹטֵל וּמַכְרִיז:

קמה אלמתי. נִזְקָפָה:

וגם נצבה. לַעֲמֹד עַל עָמְדָהּ בְּזִקְפָּה:

ועל דבריו. עַל דִּבָּתָם רָעָה שֶׁהָיָה מֵבִיא לַאֲבִיהֶם:

– בראשית –

(ה) וַיַּחַלְמ֣וּ יוֹסֵ֔ף חֲל֖וֹם וַיַּגֶּ֣ד לְאֶחָ֑יו וַיּוֹסִ֣פוּ ע֔וֹד שְׂנֹ֖א אֹתֽוֹ׃

(ו) וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵיהֶ֗ם שִׁמְעוּ־נָ֛א הַחֲל֥וֹם הַזֶּ֖ה אֲשֶׁ֥ר חָלָֽמְתִּי׃

(ז) וְהִנֵּ֨ה אֲנַ֜חְנוּ מְאַלְּמִ֣ים אֲלֻמִּ֗ים בְּת֙וֹךְ֙ הַשָּׂדֶ֔ה וְהִנֵּ֥ה קָמָ֖ה אֲלֻמָּתִ֑י וְגַם־נִצָּ֣בָה וְהִנֵּ֔ה תְּסֻבֶּ֕ינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶ֖ם וַתִּשְׁתַּחֲוֶ֥ינָה לַאֲלֻמָּתִֽי׃

(ח) וַיֹּ֣אמְרוּ ל֣וֹ אֶחָ֗יו הֲמָלֹךְ֙ תִּמְלֹ֣ךְ עָלֵ֔ינוּ אִם־מָשׁ֥וֹל תִּמְשֹׁ֖ל בָּ֑נוּ וַיּוֹסִ֣פוּ ע֔וֹד שְׂנֹ֖א אֹת֥וֹ עַל־חֲלֹמֹתָ֖יו וְעַל־דְּבָרָֽיו׃

– תרגום יונתן –

(ה) וַחַלָם יוֹסֵף חֵילְמָא וְתַנִי לְאָחוֹהִי וְאוֹסִיפוּ לְמִנְטַר תּוּב לֵיהּ בָּבוּ

(ו) וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְּדוֹן חֵלְמָא הָדֵין דִּי חֲלֵימִית

(ז) וְהָא אֲנַחְנָא מְפַרְכִין פֵּירוּכִין בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא קָמַת פּוּרְכָתִי וְאוּף אִזְדְּקִיפַת וְהָא מִתְחַזְרָן פּוּרְכָתֵיכוֹן וְגַחְנוֹן לְפוּרְכָתִי

(ח) וַאֲמָרוּ לֵיהּ אֲחוֹהִי הַלְמִמְלָךְ אַנְתְּ מְדַמֵּי עֲלָנָא אִין לְמִשְׁלַט אַנְתְּ סְבִיר עֲלָנָא וְאוֹסִיפוּ תּוּב לְמִנְטַר לֵיהּ בָּבוּ עַל חֶלְמוֹי וְעַל פִּתְגָמוֹי

– רשב"ם –

ועל דבריו - ויבא יוסף את דבתם רעה.

– תרגום אונקלוס –

(ה) וַחַלַם יוֹסֵף חֶלְמָא וְחַוִי לַאֲחוֹהִי וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ׃

(ו) וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמָעוּ כְּעַן חֶלְמָא הָדֵין דִּי חֲלֵמִית׃

(ז) וְהָא אֲנַחְנָא מְאַסְּרִין אֱסָרָן בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא קָמַת אֱסָרְתִּי וְאַף אִזְדְּקַפַת וְהָא מִסְתַּחֲרָן אֱסָרְתְּכוֹן וְסָגְדָן לֶאֱסָרְתִּי׃

(ח) וַאֲמָרוּ לֵיהּ אֲחוֹהִי הֲמַלְכוּ **אַתְּ מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ עָלָנָא אוֹ שׁוּלְטָן אַתְּ סְבִיר לְמִשְׁלַט בָּנָא** וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל פִּתְגָמוֹהִי׃

– ראב"ש –

ויוסיפו עוד שנא אותו. וא"ת איש כמוהו כיוסף נבון וחכם איך היה מספר חלומותיו לעיני אחיו אחר שהיה יודע שהיו שונאין אותו על חלומותיו ועל דבריו ובכל יום היה מוסיף קנאה בינו וביניהם. ויש לומר דיוסף היה בר חכים ורואה באספקלרייא המאירה ואמרי' הכובש נבואתו במיתה פירוש המעלים ומכסה את הנבואה שהראו לו מן השמים חייב מיתה בידי שמים אמר מוטב שאפול בידי אדם ומספק אנצל בידי שמים משאפול בידי שמים חלילה נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו: